

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkeik, mint az előzetesei pénzek a „Köz művelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendőik.

Törmelékek a „t. ház“ asztaláról.

Törvényhozó magas testületünknek jan. 20 és 22-iki üléseit ránk katolikusokra nézve sokkal fontosabbnak tartjuk, hogysen azok fölött egyhamarjában, csak ugy könnyedén napirendre térhetnénk. — A farsangi lakoma, melylyel a »t. ház« Magyarország nagy publikumának a jelzett napokon kedveskedett, sokkal gazdagabb volt a legválasztékosabb fogásokban, sokkal dusabb a leginycsiklandozóbb csemegékben, hogysen attól megválhatnánk anélkül, hogy t. olvasóinknak is izlettetőül egy-két «sauce—cotelette»-el abból ne kedveskedjünk.

Lapunk megelőző számában e helyen ismételve is kifejezést adtunk azon véleményünknek, hogy a képviselőháznak azon határozata, melyben a kath. kérvényeket részesíté, elvi szempontból és a szigoru jog alapján *önmagában* tekintve, erősebb kifogás alá épen nem esik, és ránk nézve a jelzett szempontból az jogtalanak és sérelmesnek még nem mondható. — S meggyőződésünk e tekintetben ugyanaz ma is. Mindazonáltal, ha a képviselőháznak ezen eljárását egy másik hasonló esettel szemben tanusított eljárásával egybevetjük, s az érintkező pontokat szorosabb figyelemre vesszük, ugy találjuk, hogy az ismeretes határozat, különösen a kormányhoz utasított részeket illetőleg, igenis ránk nézve méltánytalan, vagy mondjuk ki tisztán: *igazságtalan*.

Mi ugyanis ugy vagyunk meggyőződve, hogy ha két kérelmező közül az részesül a legudvariasabb fogadtatásban, a legmelegebb pártfogásban, a kinek kérvénye a nyílt jog és igazság ellen irányul;

a másik pedig, daczára jogos és igazságos kívánságának, oly hideg-rideg bánásmódban részesítettik, hogy csaknem hálálkodnia kell azért, hogy senki nem utasították: igen, mi ugy vagyunk meggyőződve, s velünk együtt bizonyára minden igazságszerelő ember ugy érez, hogy az ilyen eljárás nemcsak méltánytalan, de a legmagasabb fokban igazságtalan is.

Már pedig a magyar képviselőháznak ismeretes eljárása a fennebbihez hasonló az összetévesztésig; miértis, nem habozunk azt irányunkban igazságtalannak és sérelmesnek nyilvánítani. Nem vádolunk alaptalanul. Tényekkel indokoljuk állításunkat.

Emlékezhetnek t. olvasóink még azon sensatiós perekre, melyeket protestans atyánkfiai akasztottak vala kath. papok nyakába azért, mert a hirhedt 53. §-us ellenére a vegyes házasságokból származott gyermekeket a szülők közös megegyezése folytán és saját kívánságára nemkülönbség nélkül megkeresztelni merészkedtek. (!) És mi szolgált tulajdonképeni okul ama szeretetlen vádaskodásra, melynek alapján a magyar hazafias kath. papságnak egyesei épen akkor, midőn a természeti és pozitív isteni törvényben egyaránt gyökerező hivatási köteleiknek eleget tettek, mint törvénysértők és jogtiprok törvényszék elé idéztettek? — Mi gonosz akaratot, malitiát nem akarunk feltételezni; és egyedüli okát ezen eljárásnak a törvény intentiójának ferde magyarázatában akarjuk föllelni. Az 1879 XL. t. cz. 53. §-a ugyanis az egyik felekezetből a másikba való áttérésre vonatkozik, annak módozatát szabályozza, illetőleg az 1868-iki törvénynek ide vonatkozó rendeleteit szentesíti. Tehát vallásukat megváltoztatni kívánó felnőtteket és nem megke-

resztelendő kisdedeket tart szemelőtt. Mindazonáltal protestans részről nevezett törvény a kisdedek megkeresztelésére is kiterjesztett. Hogy mily tévesen, tanusítják az ezen ügyben indított bünvádi kereseteknek a katolikus felfogással megegyezőleg eszközölt legfelsőbb elintézése vagyis a nevezett ügyben hozott curiai döntvények. —

Jól jegyezzük meg tehát, hogy az 53. §-nak protestans részről adott magyarázata *téves és helytelen*, s úgy a törvényhozó mint maga a törvény szándékával meg nem egyező. A legilletékesebb helyen kivivott ezen eredmény nagy elégtételül szolgált a zaklatott kath. papságnak. De ez nem volt elég. Mig pár év leforgása után azon meglepetésben részesült az ország, hogy egyik legkiválóbb államférfia Tisza K. miniszterelnök ur, ki maga is protestans ember, sőt prot. egyházi, jan. 22-iki beszédében a szülőknek magzataik vallására vonatkozó szabad rendelkezését »**jognak**« nevezte, melyet az 53. §-us sem akar sérteni, s a melynek »*tovább terjesztésével*« kívánja a netán még tenforgó sérelmeket elenyésztetni.

De ha a szülőknek gyermekeik vallása fölötti szabad rendelkezése »**jog**«, mely a természetben gyökerezik és így sérthetetlen: úgy az épen ide vágó 53. §-usnak oly értelmű magyarázata, esetleg ezen §-nak módosítása iránti minden olyatényszerű óhaj és kérvényezés, mely ezen szülői joggal megegyez, szintén csak jogos lehet; ellenben pedig minden olyan magyarázat és kívánság, mely a nevezett jogot csak sérti, megcsorbitja, sőt bilincsekbe veri, *jogtalannak mondható és valóban jogtalan is*. Tertium non datur.

És most menjünk tovább. Történt ugyanis, hogy az ág. és helv. vallásu prot. atyánkfiai daczára a már kiadott curiai ítéleteknek, melyek szerint az 53. §-us a gyermekek keresztelésére ki nem terjeszhető, 1881-ben oly értelmű közös petícióval fordultak a képviselőházhoz, hogy az a nevezett §-usnak protestans részről adott, a szülők szabad rendelkezési jogát megkötő, magyarázat értelmében érvényt szerezni törekedjék. Ezen kérelemnek jogtalanágát a mondottak után mindenki könnyen beláthatja. És mégis, daczára ezen petitio jogcsorbitó voltának a képviselő ház részéről a legmelegebb felkarolásban részesült, mely az 1881. ápril 2-án hozott határozatban világos kifejezést is nyert. Nevezett határozat ugyanis így szól: »Jelen kérvény, mely . . . a leggondosabb figyelmet és behatóbb

tanulmányozást kívánja meg, a ministeriumnak megfotolás végett, és annak következtében szükségesé válható törvényhozási eljárás kezdeményezése céljából kiadatik.«

A f. évi jan. 20. és 22-én tárgyalt kath. kérvényeknek egyik pontját szintén az 53. §-us képezte a mennyiben annak eltörlése, vagy olyszerű módosítása kérelmezett, hogy a szülők természetes joga sértetlenül megóvassék, s a felekezeti kölcsönös béke és szeretet ezutánra meg ne zavartathassék. A katolikusoknak ezen kérelme a curiai döntvények szerint *a törvény inteniójának megfelelő*, a ministerelnök nyilatkozata szerint pedig mint olyan, mely a szülőknek természet adta jogát vindikálja, *jogos és igazságos* volt. Azonban a fogadtatás, melyben mégis a képviselőház által részesített, ridegségben, hidegségben versenyez a kérelemnek jogosságával és igazságával. A határozat ugyanis, melylyel a képviselőház ezen kérvények fölött döntött, szóról-szóra így hangzik: »Ezen kérvények részben a megfelelő bizottságoknak, részben végül a belügyi, igazságügyi és a vallás- és közoktatásügyi ministeriumok hatáskörébe tartozó, befoglalt kérdések tekintetéből a ministerelnök után a kormánynak adatnak ki.«

És most hasonlitsa össze bárki e két határozatot, és azonnal felfogja ismerni, hogy mig az egyikből a legmelegebb érdeklődés sugárzik felénk; addig a másikon átvonuló hideg-rideg tagyosság csaknem megdermeszti az olvasó szívét. Mig az egyik kérvény »*a leggondosabb figyelem és behatóbb tanulmányozás*«, nemkülönben »*megfontolás végett*«, és »*szükségessé válható törvényhozási eljárás kezdeményezése céljából*«; addig a másik »*minden utasítás nélkül egyszerű tanulmányozás végett*« adatik ki a kormánynak; a mely részletes utasítás nélküli tanulmányozás pedig a ministerelnök ur megjegyzése szerint is, gyakran örök időkre szokott szólni, mig nem a teljes elfeledés sötétjében vész el.

És épen ezen kettős, egyenetlen mérték az, mely a képviselőház jan. 22-iki határozatát igazságtalanná s ránk katolikusokra nézve valóban sérelmessé teszi. Sérelmessé annál inkább, mert az oly meleg fogadtatásban részesült prot. kérvényezőik jogtalan és a béke megzavarására legalkalmasabb petíciójával szemben a mi kérésünk mig a béke biztosítására nézve a legalkalmasabb, addig a természeti jog szempontjából a legjogosabb és igazságosabb volt.

A tanulság pedig mindebből az, hogy immár felbrednünk, tömörülnünk és a kath. közszellem érvényesítése által legalább saját embereinket, kik oly szép számmal ülnek a képviselői padokban egyházi és világi részről, érdekközösségünkbe bevonni ma kétszeres szükség és kötelesség. Nem felekezvén meg egyszersmind arról sem, hogy a viszszafejtés és kicsinyes irigykedés többet árt szent ügyünknek, mint a legerősebb kültámadás. Ép azért, ha valamikor, úgy ma kétszeresen megszívlelendők a nagy Apostol amaz intő szavai: „*Egy test és egy lélek legyetek, a mint hivatástoknak egy reményére vagytok hivatva*“ (Efez. 4, 4.) Sapienti sat.

A hallás.

Lélektani karczolatok. K. Prótástól.

Az embert, csak testi oldaláról is tekintve, méltán nevezhetjük a Teremtő remekművének. Egész magatartása és testi képességei e műremektség mellett szólnak. Égre törő termete magasabb hivatásról tesz tanúságot, testi érzéki pedig finomságuk s tökéletességüknek fogva méltán gerjesztenek bámulatra. S mégis, kitagadva belőle az isteni szikrát s pusztá állat gyanánt tekintve: nem kérdezhetők-e tőle: „mivel dicsekszel oh ember? hogy tested van? Van a kőnek is. — Hogy növekszel? nőnek a fák is. — Hogy nagy vagy? nagyobbak az elefántok és bálnák. — Hogy erős vagy? erősebbek az oroszlanok. — Hogy sebes vagy? sebesebb a parducz. — Hogy hangod van? nines gyönyörködtetőbb a fülemiléénél. — Hogy látásod van? nines élesebb a sasénál. — Hogy élsz az idővel? szorgalmasabbak a hangyák. Hogy csinos hajlékokat tudsz építeni? ezt teszik a lég urai is. — Valóban te az állatoktól csakis eszességed folytán különbözöl.“ (Sim. Cass. 1. 4. c. 7.) Igen, az ember épen azáltal hogy esze értelme, szabadakarata — szóval lelke — van: egyedül ez által ember. De, ha a lélek fölényt a test felett el nem is vitathatjuk: mégis meg kell vallanunk, hogy lelkünk míg e föld lakói vagyunk nagyban van korlátolva testünk által s az úgy tűnik fel benne, mint valami lakós. Ezért mondják: „a test a lélek hajléka.“ (S. Ag. com. 2. in p. 64.) És Innocens is állítja: „a test a lélek tömlője.“ (L. de cont. mündi 79.) Valamint pedig az ember szobájában akkora tevékenységet nem tud kifejteni minden tekintetben, mint künn a szabadban; s valamint a börtönéből kiszabadult fogoly a szabadság üde légköre alatt könnyebben lélegzik, gondolkozik és cselekszik: úgy a lélek is összes tehetségeinek teljes kifejtésére csak akkor lesz képes ha nyügétől — a testtől megszabadulva visszarepül a minden korlátoltságtól független örök Alkotónak isteni szelleméhez. De addig is sokban kell éreznie függő helyzetének. — testtől való korlátoltságának — sulyát. Erről legjobban szólhatnának a vakok, siketek és némák s általán mindazok kik bizonyos külérzésekettől meglevén fosztva: ezeknek metelő lelkitehetségeiket egészen pangó — vagy szunnyadozó állapotban sinlődni tapasztalják.

Ilyen szomorító körülménnyel találkozunk tehát azoknál is, kik nélkülözik a testi érzékek egyik legnemesebbikét: a hallást. És épen e lesz jelen lélektani karczolataim tárgya, feltüntetni törekedve: mily viszonyban áll lelkünk egynemely tehetségeihez, s mily kölcsönös hatást gyakorolnak egymásra.

Dr. Stöckl A.—nek Zafféry által fordított bölcsészeti műve tapasztalati lélektanában az ismerőtehetségről is levén szó s ennek tárgyalásában fokról-fokra haladva megkülönböztetés van a kül- és belérzéki észrevedő tehetség közt. „Külő észrevedő tehetség alatt azon tehetséget érti, mely által a külérzések közvetítésével oly kultárgyak vagy tünemények képzetéhez jutunk, melyek érzékeinkre hic et nunc hatnak.“ 65 l. Azonban, mint e meghatározásból is következik, maga a külő észrevedő tehetség magában véve még nem nyújt teljes ismeretet, hanem megkivántatik egy megfelelő külő tehetség, mely a kultárgyak vagy tünemények képzetéről tudomással birjon. Ez pedig belő észrevedő tehetségünk, mely állandóan azért van bennünk, hogy saját érzéki ingereinket érezzük és ezáltal, mennyiben érző lények vagyunk — önmagunk felől érzést nyerjünk. 72 l. Már most ezen meghatározásokat a *halláshoz* viszonyítva önkényt merül fel a kérdés: mily szerepet játszik a *hallás* ismerőtehetségünk körében? Hogy ezen kérdésre megfelelhessünk mindennek előtt szükséges vizsgálódás tárgyává tennünk s fürkésznünk: melyek lehetnek lelkünk ama tehetségei, mik physikai hallérzékünknek megfelelőve amazokkal együtt eszközlik azt, mit *hallásnak* hallási észrevedésnek nevezünk.

Mindeme kérdések megoldását könnyebbszerűen bizonyos érzéki szemléltetésekkel eszközölhetjük.

Tapasztaljuk tehát, miszerint vannak nemcsak a művelt ének-, vagy zene virtuózok, hanem a kunyhók egyszerű lakói között is, kik *meghallva* egy szép éneket vagy zenét: épen mint olvasó valamely könyvtartalmát — oly könnyűséggel sajátítják el amazokat, vagy ritkább s hatásosabb helyeiket. Vannak mások, kik keresztül olvasva valamely verset, minden hosszabb mértékelés nélkül *megérszik*: e vers mértékes-e? s ha az: jambusi, trocheusi, vagy lengedi sorokban van-e irva? Mindkét nembelieknél nagy képesség nyilvánul a tactus, időtáv, harmonia és rythmus iránt, mely az énekben a dallam hangjainak — versben pedig a szótagok váltakozó hosszúságában vagy rövidségökben áll. A léleknek ezen tehetségei pedig csakis a külhallérzék által ébresztetnek — fejlesztetnek s tökéletesítettnek. Kikben e kettőnek együttes működése meglepő nagy mértékben nyilvánul; azok vagy szeniális ének és zenekapacitások, vagy csak megközelítik, s azt mondják róluk, hogy *jó hallásuk van*. Az ilyeneknek aztán könnyű valamely ének és zene komponálása, elsajátítása, hallott rythmusok betanulása vagy épen röktönzése. — E tekintetekben míg méltányló elismerés sőt bámulattal adózunk egy Liszt, Reményi vagy diadalutjait épen most folytató Sára B. szidőleányoknak; nem szabad megfeledkeznünk Faraó ivadékaikról sem; mert ezek általában bár sem Reményit, sem Lisztet vagy más művészt nem tanulmányoznak: de mégis igen szép harmonia-idő- és dallamtani ismeretekkel látsza-

nak birni s e lehet oka, hogy egyszerű s egyszeri fűtyölésre is sok nótát ha nem is funak, de igen szépen elhuznak. Épen ily jó *hallásu* s így könnyen rythmusoló akár hány egyszerű ember található a Székelyföldön is, kik névtelen nagyságai lesznek akárhany népmonda, ének, ballada vagy mulattató kádecenziáknak.

Nevezettek diákosan naturalistáknak szokás nevezni; mert eme képességeik már naturaliter lelkökben gyökeresnek s mint belső hallérékek a külsővel együtt működ-
vén, másként idő, üteny- és rythmusérzéknek hivatnak, melyekről Lubrich azt mondja: „zenészeknek és költőknek egyik lényeges kellékét teszik, mert nélkülök sem ütem sem rythmus nincsen.“ Mindezen s hasonló tehetségek mint eddig is mondva volt — csakis a külső *hallás* által ébresztetnek fel s fejlesztetnek tovább. Ennek hiánya miatt pld. a siketnémáknál nevezett belső érzékek csak pangnak, szunnyadoznak, életjelt nem igen adhatva magukról.

De e pont alatt — elhagyva egyebeket — meg kell különösen emlékeznem gondolataink testéről a *nyelvről* is, mely egyes hangok, szótagok, szavak, majd pedig beszédalakban nyilvánul.

Tagadhatatlan, hogy a léleknek meglevén nyelvéréke külvilág vagy önmagáról szerzett ismereteit igyekszik is kifejezni s másokkal közölni. Fájdalom e lehetőséggel a siketnémáknál nem találkozunk; mert nem tudnak beszélni, hiányos levén azon külszervök, melynek segítségével mások nyelvét hangzani hallván: lelkeiket a külhangokra rászoktathatta — s őket képzeitek nyilvánításában a hallott hangokhoz kötötte volna. Azért bármennyire dicsérjük is a siket-néma intézetek nagy horderejét s a nevelésnek e téren való vívmányait: de annyi mégis áll miszerint, kik a beszéd ajándékát nem bírják, gondolat- és ismeretszegényeb-
bek azoknál, kik beszélni tudnak. Ugy vannak, mint a hegy; rejthet ez magában kincseket, de a bányász kalapácsa nélkül nem jönnek felszínre; — vagy pedig olyanok, mint hal-
dus víz a halász előtt, kinek azonban rossz levén hálója, csak szomorkodik a sok sikertelenség felett! Így van. Azért helyesen mondja Lacordaire: „bármit mondjunk e tárgyban, az egyszer megdönthetetlen tény, hogy az ember csak akkor beszél, ha *beszélni hallott*, és csak akkor gondolko-
dik, ha a folyton tova haladó eszének a *szó által ingert ad-
tak a szellemcsirának* mely az ész mélyébe oltatott. Ha ebben nem volna a szellemi csira, a szó a hallás által hozza jutva hiába beszélne az értelemhez; csak úgy fogadná ezt be, mint egy vízhangot s nem mint kifejezést, mint egy üres hangot s nem mint az igazság élő kifejezését. ▲ tény megdönthetetlenül áll: az eszméket eredetileg és szükség-
képpen a szó kelti életre, miként a nap, mely tevékenységével a levegő beláthatatlan terét hullámozásba hozva, ab-
ban oly fényt idéz elé, mely szemünket is megvilágítja.“ Ezekén kívül, mint Desduts is mondja — különben is ak-
ként vagyunk szervezve, hogy a tárgyak természetét is a kibocsátott hang minősége szerint megtudjuk különböztetni, pld. az ugatásról a kutyát, nyávogásról a macskát; és az emberi *fület* érő hangoknak legnagyobb tömege azokból állván, melyeket maga az emberi szó hoz létre: ebből is

világos, mivel a beszéd alapja a *hallás* — ennek ismerő-
tehetségünk s így ismeretkörünkre való befolyása.

Ennyit a *hallásról*, ismerő tehetségünkre vonatko-
zásával.

(Vége köv.)

T A R C S A.

Eszmeviragok az élet kertjéből.

(Németből szabadon; utolsó sorozat *)

81.

Ne nézz oly sötéten mindig az életbe,
Mint ha örvendeni abban nem lehetne!...
Közös mindenkivel a szabad természet —
Vedd ki te is abból, mint lehet a részed!...

82.

Ki sokat szenvedett — sok öröm vár arra;
Ki sokat vigadott — készüljön a bajra!...
A bölcs pedig mindig közép uton halad.
S így bännivalója későbbre nem marad!...

83.

Mért festik a halált oly rémes alakban,
Mikor az álommal testvériségben van?!
Én a különbséget csak abban találok,
Hogy a halál hosszabb és csöndesebb álom!...

84.

Haragoddal le ne feküdj soha,
Mert a harag rettenetes boa!...
Azért jobb lesz őt este meggyőzőnd,
Mint bevárni hogy ő legyen győzőnd!...

85.

Onajtod, hogy halálodkor
Sirassanak az emberek?
Akkor menj falura halni —
S míg élsz — töröld a könyvedet!...

86.

Ne gyülőld soha az embert,
Mikor az Isten szereti!
De igen nagyon se szeresd;
Mert ami sok megárt neki!

87.

A mint külsőleg cselekszel —
Vigyázz! mert ugy ítélteled...
Az ember a külsőt látja —
A szívet Isten bírálja!

88.

Nem sokat ér a külpompa,
Ha benn a szív hideg, tompa!...
Mert a külfény bármit ragyog —
Csak hideg, mint a csillagok!...

*) L. a „Közm.“ 1881. f. 31. sz.

89.

Az öntudat világánál,
Ha leszálz kebled mélyére,
Rátalálhatsz sok odazért
Lelked régi ellenére! . . .

90.

Az ifjukor ékesített téged?
Diszesítsd te az öregséget! . . .
Ifjukorod erőit becsüld meg
S majd azok is viszont megbecsülnek! . . .

V. Cs. J.

Kisebb közlemények.

— **Heti körszemle.** *Jtthon.* Az *uzsora* elleni törvényjavaslatot hosszú vitatkozás után a képviselőház febr. 2-iki ülésében harmadik olvasásban is elfogadta és már fel is küldte a főrendiházba, hol az legközelebb fog tárgyalatni. — *A vasárnap munkaszüneti* iránti törvényt, miként tudjuk, a kath. kérvények is sürgették, de a képviselőház kérvényi bizottsága, valamint maga a ház sem pártolta akkor e kath. kérelmet. Most azonban, hogy a hírlapírók egyik egyesülete azon okból is, hogy a kiadóknak megkímélje zsidó lapokkal való versenyzés alatt szokásba jött hétfő reggeli lapot, hasonló kérelemmel fordult a képviselőházhoz, mely azt most már sokkal elfogulatlanabbul és higgadtabban fogadta, sőt pártolta, kiadván a kormánynak megfontolás végett. — *A tiszsaeszlári gyilkosság ügye*, mely már úgy látszik soha sem fog végére jutni, a napokban új stadiumba lépett; a mennyiben a nyiregyházi törvényszék legközelebb elhatározta, hogy a vizsgálatra vonatkozó iratok az országos közegészségügyi tanács elé terjesztésenek. — *Bécsben a napokban* közös ministertanácskozások voltak ő felsége elnökleite alatt, melyek a stratégiai vasutak kiépítésére vonatkoztak.

— **Franciaország.** *A trónkövetelők elleni* ismeretes javaslatot, melyet az új kormány magáévá tett, február 1-én tárgyalta a kamara és az el is fogadta. A senatus ugyanazt febr. 3-án vette tárgyalás alá, átadván azt egy kilencz tagu bizottságnak jelentés és javaslat tétele végett. — *A vizsgáló bíró* Napoleon herczeg ügyében a napokban végzést hozott, melyszerint a herczeg a létező kormányrendszer elleni merénylet elkövetésével vádoltatik és a vádlókamara elé utasittatik.

— **Angolország.** *A dunai konferentiára* a meghívók már szétküldettek. A meghívás alakilag csak a nagykövetek személyére szól, a hatalmaknak azonban jogukban áll a dunai bizottság tagjait oda bevezetni. — *Kormánykörökben* engesztelékenyebb hangulat látszik uralkodni az ir kérdések megoldására nézve. A pápa levele a dublini érsekhez igen alkalmas támaszt nyújt e hangulatnak és igen kedvező benyomást tett politikai körökben.

— **Olaszország.** A „*Collegium Romanum*“ három százados fennállásának ünnepét ülte meg f. évi január hóban. Ekkor mult ugyanis három száz éve annak, hogy nevezett Collegiumot XIII. Gergely pápa „*Universitas Gregoriana*“ néven első rangu főiskolává emeltette. Ezen intézetet az olasz kormány összes jövedelmeivel, nagyszerű könyvtárával, nagybecsű gyűjteményeivel, híres csillagászati intézetével együtt saecularisalta. Ezen szorult helyzetben az Universitas Gregoriana a „*Collegium Germanicum*“-ban keresett és talált menhelyet, ho! maig folytatja is áldásdus tevékenységét. — *Ő Szentsége már válaszolt* Vilmos német császár ismeretes levelére és a mult szombatn febr. 3-án hosszasabban érkezett Schlözer német követtel.

— **Vidéki levél.** Tisztelt kezekből a következő sorokat vettük. Brassó, 1883 febr. 3. Tegnap kettős ünnepünk volt. Gyertyaszentelő Boldog Asszony ünnepe már magában lélekemelő ünnep, midőn a kath. templomokban, e roppant föld kerékén, myriad gyertya-láng lobban fel az Úr oltárainak ezrei előtt. Isten szolgálaink sokasága hő fohászokat küld a magas Egekbe, honnan minden jó származik, hol a kegyelem, a szeretet bő forrása soha ki nem apad; és a hívők szíve mélyéből felszálló forró könyörgések közepett gazdagon hull alá az áldás. A szokásos körmenet végeztével a gyertyaszentelési szent cselekvénynek vége szakadt, hogy egy második, új, remekművi orgonáinknak felszentelési ünnepe vegye kezdetét. Egyébiránt elég tágas templomunk d. e. 10^{1/4}-kor zsufolásig megtelt. Mély csend állott be, midőn egyházközségünk szeretve tiszteit lelkiatyja, mlgs. Möller Ede apát-esperes-plébános ur, teljes ornatusban disz segédlet által környezve, a templom főhajójának közepén az új orgona felé fordulva, ezt a szokásos szent imák kíséretében a legünnepélyesebben felszentel. A szemek, követve a magasra szökkenő szentelt víz-cseppeket és a gomolygó tömjénfüstöt, a valóban gyönyörű orgonára irányultak és sokáig rajta csüngtek, mert már a külső részen, az ugynevezett corpuson van elég figyelemre méltó, bámulni való szépség. Midőn a papi személyzet a főoltárhoz visszatérve, felhangzott a szent szolozsma: „Te deum laudamus!“ — s midőn rá az új orgona erőteljes, meglepően gyönyörű accordjai Jaschik Gy. ur, helybeli regens chori művészi ujjai alatt megszólaltak: nem volt egyetlen sziv, mely meg ne dobbant, nem egyetlen arcz, melyen a felülről származó meghihletődés vissza ne tükröződött volna. „Te deum laudamus!“ — hangzott a pap ajkairól; „Te deum laudamus!“ — zugta az orgona büvös hangja, „Te deum laudamus!“ — rebegte minden ajak, — s oh, mily felséges, mily szívet boldogító jelenet vala az! . . . Az ezt követő szt. miseáldozat lélekemelő fényét nagyban fokozta a derék városi zenekar s a nem régiben szervezett, nagyobbára csak kath. nők és férfiakból álló egyházi dal-egylet által előadott Hahn-féle egyik gyönyörű mise, mely a legszebb orgona és zenei részekben gazdagon bővelkedik.

Alig hiszem, hogy e becses lapok t. olvasóinak legnagyobb része ne érdeklődnék egy a szóban levőhöz hasonló művészi kivitelű orgona szerkezete iránt; azért bátor va-

gyok új orgonánkat csekélységemtől kitelhető részletességgel bemutatni. Orgonánk építése a mult 1882. év majus havában vette kezdetét s daczára a szakadatlan, lelkiismeretes munkának, csak a f. évi januárhó vége felé fejeztetett be. Három műhelyben s később a templomban naponként 4—10 ember dolgozott. Került pedig az egész mű — ha jól tudom — hat ezer forintba. Az egész orgona három corpusból áll, melyek között kettő a chorus jobb és bal hajójában az előtérben, a harmadik egy az egész chorus terjedelmében épített, mintegy 1—1 meter magassága podium pedig a háttérben foglal helyet. A két melső corpus külseje lyra alakot mutat s fehér lakirozott színével valamint művészi csinnal beosztott aranyozásával — mint feneob is említém — azonnal megragadja a szemlélő figyelmét. Igen szép gondolat volt a corpusok tetejére illesztett pár aranyugaras kereszt, valamint igen kellemes benyomást gyakorolnak az oldalakra helyezett négy szárnyas angyal kedves alakjai. A corpus jobb részében vannak elhelyezve a manual claviatúrahoz tartozó sípok tíz úgynevezett csengő, vagy manual változattal, két szelláda és egy kiegészítő fuvóval. Emé változatok a következők: 1. Principal, 8 láb, angol czinból a homlokzaton, meglepő tiszta, kemény hanggal. 2. Dugott fuvola, 8' fából. 3. Nyitott fuvola, 4' fából. E változat csalhatatlan mása a pásztor furulya kedves hangjának. 4. Portunál, 8' fából. 5. Vájt fuvola, 8' fából. Kitünően sikerült változat. 6. Bordun, 16' fából. 7. Principal, 4' angol czintől. 8. Quint, 2²/₃' ang. cz. 9. Erdei fuvola, 2' ang. cz. és 10. Mixtura, 2' 4-szeres terczel, szintén angol czinból. E változat gyönyörű ezüst hangjával igen kellemesen érint. A corpus bal részében hátul a positiv claviatúrához tartozó sípok vannak elhelyezve, következők né változattal: 1. Hegedő principal, 4' czinból. 2. Fugara, 4' cz. 3. Vox humana, 8' czin és rézből. Egyike a legsikerültebb változatoknak, mely ritkítja párját. 4. Salicional, 8' cz. E változat igen finom, csaknem lehetetlen szerű; egyedül szólva, az ember még tudja elgondolni, honnan, mely oldalról jő a hang. 5. Kedves fuvola, 8' fából. 6. Travers fuvola, 8' fából és 7. Viola di gamba, 8' czinból. Szintén igen gyönyörű változat, mely a cello hangját csalhatatlanul utánozza. Csakugyan a corpus bal felében, az előtérben, vannak még az úgynevezett kis pedal változatok is elhelyezve, és pedig: 1. Principal bass, 8' ang. czinból épen a homlokzatban. 2. Violon bass, 8' fából és 3. Fuvola bass, 8' szintén fából. A nagy pedal változatok, jelesen. 1. Contra violon bass, 16' 2. Sub bass, 16' és 3. Quint bass 10²/₃' mind fából — a podium alatt fektmentesen vannak elhelyezve. A chorus középső hajójában levő, bronzirozott vasrácsosattal körített, erkély közepén a játszóasztal foglal helyet, mint a fennebbiekből kivehető, két, úgynevezett positiv és manual s egy rézzel borított pedal claviatúrára. A játszó asztal az orgona szíve. Itt centralódik a roppant test ezer felé ágazó gépezete; innen kormányoztatik az összes *harmónizhat* változat és pedig a derék építőmester nagy technikai ügyességére valló kényűséggel. Az összekötő részek nagyobbára tiszta vas, továbbá megczinezett vas, réz és kemény fából igen szilárdan készítvék. Az ezen gépezethez tartozó mellékváltozatok közül még a

következőket jegyezhetem fel: 1. Szelep positiv. 2. Combinatio positiv. 3. Crescendo—decrecendo positiv. 4. Pedal kapcsoló. 5. Manual kapcsoló. 6. Manual segédhangok. 7. Manual alaphangok. 8. Pedal kis és 9. Pedal nagy bassusok stb. stb. Ha az itt elősoroltakhoz adjuk még, hogy az orgonista térdeinek és lábainak czélzatos mozdításaival majd a fuvónál működő egyének adhat jelt, majd rögtöni piano-t és fort ét idézhet elő, majd pedig egyes, vagy egyszerre több változatot is szólaltathat meg vagy némithat el: úgy minden nagyítás nélkül állithatjuk, hogy a brassói r. kath. templomban épített új orgona nem csak *sikerült*, hanem mesterének, Nagy József helybeli orgonaműves urnak, tiszteletreméltó nevet biztosít. A mű szakértők által is „re-mek“-nek ismertetett el.

A mi szívünk pedig meg meg dobban, valahányszor új orgonánk bűvös accordjai felzendülnek, és lelkünk az édes hangok szárnyain fel a magasba száll, hol az angyalok roppant serege folyvást énekeli: „Te Deum laudamus!“ *Biró Sándor*, r. k. tanító.

Irodalom.

— „Az én második római utam,“ Vaticani és Lourdesi zarándoklatom 1880-ban, írta Lonkay Antal I. II. rész. Kis nyolczad I—XII. I—X 88o lap. Budapest 1882. Nyomatott a Hunyadi Mátyás intézetben ára? (Folyt. es vége.)

Olaszország szépsége általánosan ismeretes s minden nagyítás nélkül állithatni, hogy sok oly kedves pontja van, melyekről szinte elmondhatná az ember, hogy itt a boldogság netovábbja! A természet is csaknem ide halmozta össze minden kincsét, mert itt egyik gyönyöröködött panorama a másikat váltja fel, egyik meglepetés a másik után kínálkozik. Genua nem kevesebb gyönyörű élvezetet nyújt a zarándoklatnak mint Italia többi városa, sőt fekvését tekintve páratlan. Megérdemli a „la superba“ — büszke — epithetont, melyet oly méltán visel. Elnevezését szerző a „genu“ — térd — szóból eredezteti és pedig azért mert itt a földközi tenger délnek kanyarodik s az öböl mintegy térdalakot mutat. Népét szálasnak és erőteljesnek mondja, mely tulajdonságukat még a 9 emeletes házakba való gyakori feljárás sem képes meggyengíteni, azonban utcai csöcseléke egész a kiállhatlanságig ostromolja a járó-kelöket. Adja történetét is „in nucleo“, leírja gazdag és szép templomait, ismerteti kath. napilapjait, kiemeli papjainak valódi katolikus magatartását, mi még a garibaldismus-féle szellemnek befolyása alatt is a lakosok általános tisztelésével és becsülésével találkozik.

Innen szerző és még két társa Franciaország felé vették utjokat, hogy a híres lourdesi Mária-kegyhelyet szemlélhessék, mely ut kellemességével gazdagon megjutalmazza a vállalkozónak mind költségét, mind fáradságát; ugyanezért szerző is a sok ut közül, melyeken a kegyhelyhez juthatni, leginkább ajánlja a Genuán, Nizzán, Marsaile-n és Toulouse-en át vezetó utat. Toulouse-t Franciaország egyik legszentebb városának ne-

vezi s azon buzgóság, mit épen a pünkösdi ünnepek alkalmából az ottani templomokban észleltek, a legfényesebben igazolja. Meglátogatták a nagy kath. egyetemet, mely épen akkor az egyetem egyik létesítőjét, szemefényét és szövétnekét Causette atyát gyászolta, bámulták az áldozatkésztséget, melylyel a francia kath. nép ily nagyszerű intézmények létesítéséhez járult és az érdekeltséget, mely az egyetem mellé már korodát is állított fel.

Innen kellemes fekvésű és virágzó állapotú kisebb városok között haladtak egész Lourdes-ig. Itt szerző átadja a szót azon lelkes tudósítóinak, kik egy évvel később a magyar diszlobogót Lourdesba elkísérő magyar zarándokseregnek tagjai voltak, s kik ép akkor küldötték szebbnél szebb leveleiket a kegyhely basilikai és grotta előtti ájtatosság végzéséről, — midőn szerző ezen uti-rajzát készíté!

Ezek leírása után adja azon élénk rajzot, azon boldogító érzelmeket, melyek minden odazarándokló kath. keblét áthatják! Szerző itt társaival három napot töltött ájtatoskodással, melyek mindenike oly édes emléket hagytak hátra szívökben, hogy a költővel hangoztatták: „Salve laeta dies, meliorque revertere semper.“ Ismeretes dolog, hogy a barlang felett, hol a fát szedegető Bernadette a boldogságos Szűzet megpillantá a kegyelet mily diszes basilicát emelt, de azért az adakozás, még mindig foly, hogy annál ékeesebbé válhasson és méltó lakhelyévé lehessen annak kinek dicsőségét hirdeti. Felemlíti szerző szt. mise alapítványát, melyet 140 frankkal aranyban tett a végett, hogy az ő és minden odazarándokoló magyar szándékára évenként május 18-án e basilikában egy szt. mise mondassék. Végül szerző hogy az 1881-iki országos magyar zarándoklatnak emléke annál inkább fennmaradjon, közli egybegyűjtve — habár kivonatossan is — az erre vonatkozó adatokat. A három napi ájtatosság elvégzése után nehéz szívvel vett bucsut a kis társaság a kegyelmek e völgyétől és a csodák e színhelyétől, Lourdes-től.

Visszajövet ugyanazon utat tették meg Genuaig. Marseille-nak egyik leglátogatottabb kegyhelyét a „Notre-Dame de la Gardé“ című templomot ismerteti melyben a hívek áhitata folytán, Máriának egy hat lábnyi ezüst szobra diszlik, s melynek rézbőlű utánzata gazdagon megaranyozva a torony tetejéről messzire fénylik.

A francia nemzet assimiláló erejét legjobban bizonyítja Nizza város, melyről alig ismerhető föl hogy valaha olasz lett volna. Ez alkalomból érdekes visszapillantást tesz szerző a magyar nemzet assimiláló képességére és kimondja hogyha az irányban a Grf. Széchenyi István féle „Lassan járj tovább érsz“ elv vezérelné kormányunkat több eredmény lenne felmutatható.

A Genuától Turinig terjedő ut egyháztörténelmi kitérésekre nyújt alkalmat szerzőnek s különösen III-ik Sándor pápa korát festi, mint a kitől a jelenleg hasonló nevű város elnevezését kapta. Turinban don Bosco Mária temploma melyet valódi apostoli buzgalommal

létesített a sz. életű férfiú és más nagyszerű jótékony emberbaráti intézetei keltették fel bámulatukat. Avagy ki ne hallott volna már valamit az Oratorium Salesianumról, melynek ő alapítója, létesítője! és mindkét nembeli szerzetes tagjairól, kiknek célja: felkarolni, ápolni, emberé tenni a legelhagyatottabb csöcseléket, a társadalom legromlottabb elemeit és terjeszteni Jézus szelid civilizációját? kiknek áldásdus működése a csodával határos. Vannak ezen szerzeteseknek világi közreműködő „Cooperatores Salesiani“ tagjai is, kik közé szerző maga is felvétette magát s ez alkalomból ismerteti a Cooperatorok egész intézményét. Turinból Milánon es Dél-Tirolon át ért a zarándok csapat ez utolsó része 41 napi távollét után, végre az édes otthonba. Barmennvire ragadta is el Olaszország bájos szépsége, barmennvire hízelt Tirol és Stájerország vadregényes vidéke a hosszú ut után még is csak azt mondák: mindenütt jó de legjobb otthon. Végül szerző nemcsak a liberalis tábor gazságait — melyekkel őt visszatérte után elhalmozni törekedett veri vissza, hanem egyuttal kifejezést ad azon vicásznak, is melylyel a jobbak részéről itthon találkozott.

Ezekben kívántuk ezen utleírás rövid ismertetését adni, de ebből is eléggé észlelhető hogy az nagyon is érdekes változatos és tapasztalatokban gazdag ut volt.

A leírás maga könyvedsége mellett vonzó is, különösen a festői részek bárkire is hatással lehetnek. A kiállítás sem hagy kívánni valót s így midőn köszönet szavaznánk szerzőnek buzgóságáért, hogy a katolikus sziv és lélekemelő mozzanatokat igyekezett ezen művében megörökíteni, nem tehetjük ezt anélkül, hogy pártolásra a legmelegebben ne ajánljuk. Nemcsak érdekes és sokoldalú ismeretekben gazdag olvasmány ez, hanem egyuttal a legbiztosabb kalauz Olaszország műemlékei és kincsei között. Méltó tehát, hogy minden jó katolikus könyvtár befogadja, hogy a szép és hasznos ismeretek minél szélesebb körben terjedvén el, annál inkább ébredjen a vágy e dicső helyek látogatása iránt minden kath. kebelben, hogy a harmadik zarándoklat Magyarország kath. népességének számarányban megfelelő legyen s hogy így nagyobb dízére válják Mária országának!

Borsovai.

— Megjelent és beküldetett: „Fő-Veszedelmünk“. Irta Tóth Mike, Jézus Társaságának tagja. Ő eminentija a Bibornok-Herczeg-Primás főpásztori jóváhagyásával. Második kiadás. E csinos kiállítású művecskét eléggé ajálja már csak azon körülmény is, hogy nem a legvirágzóbb irodalmi viszonyaink mellett is rövid idő alatt újabb kiadást ért. Kapható szerzőnél Kalocsán. Ára 22 kr. Tömegesebb megrendelésnél 17 kr.

A napi események köréből.

— Mélyen t. olvasóközönség! Lapunk legutóbbi száma több napi késsedelemmel és különösen a melléklet két utolsó oldalát tekintve, tetemes sajtóhibával jelent meg. Mindkét tekintetben bocsánatot és elnézést kérünk m. t. olvasóinktól; és remélünk is annál inkább, mert e különben semmi által sem ment-

hető rendtelenségnek sem a fáradhatlan szerkesztőség, sem derék, munkás korrektorunk, sem a jó nevű püsp. lyc. nyomda: hanem egyedül és kizárólag a farsangi hóbortoktól elkábitotts a nagyvárosi munkások példájára strikkoló nyomdászemélyzet volt az oka. — Gondoskodtunk azonban róla, hogy a nagyvárosok majmolásától a t. nyomdászemélyzet kedve egyszer s mindenkorra elmenjen.

Püspök urunk ö Nagyméltóságának ez évi I. számú főpásztori körlevelét fiui hódolattal vettük. A körlevél atyailag buzdító szavakban hívja föl az egyházmegyei papság figyelmét a közelgő böjti időre, és erre nézve megújítja és megerősíti az 1866-iki 160, 1870-iki 1500, és 1871-iki 500 sz. alatt kiadott magas főpásztori rendeleteket. Közli továbbá a bécsi nunciatura felhívását a péter-fillérek ügyében; kitüzi az ideai zsinati vizsgálatok határidejét; szomorú tudomására hozza és kegyeletes emlékébe ajálja a megyei papságnak a lefolyt évben elhunyt paptársakat; közlésezi ezután a pénzügyministerium rendeletét a pénzügyi igazgatás minden ágazatában üzleti biztosítékul elfogadható értékpapírok ügyében, nemkülönben a vallásügyi miniszter ur leiratát a Magyarország területén tartózkodó szerb alattvalók anyakönyvi nyilvántartása ügyében; végül pedig a megyei papság pártfogásába ajálja a még ez év folyamán megindítandó „kath. theologiai folyóiratot.“

Tudomásul. A zsinati vizsgálatok a folyó évben május 8 és 9-én, és ismét szeptember 11 és 12-én tartatnak meg, K.-Fehérvárt, az e czélból kinevezett bizottság előtt.

— **Jó ték on y s á g.** *Lónhart Ferencz* püspök ur ö nagyméltósága a helybeli r. k. főelemi tanítóknak fapénzczimen együttesen 36 frtot kegyeskedett adományozni.

— **Nyilvános k ö s z ö n e t.** Alattírt nem tehetem, hogy a nyilvánosság terén is hála köszönetet ne mondjak a Nagyméltóságu erdélyi Főpásztor *Lónhart Ferencz Ur Ö Excellentiájának* azon kegyeletes jósága és gondoskodásáért, melynélfogva a deményházi lelkészi hivatal részére a „Magyar-Korona“ című jeles napilapot legkegyesebben önkénynt megrendelni méltóztatott. A midőn tehát e silányabb dotatioju megyében is szerencsés lehetek a kitünő katolikus napilapot olvashatni: ez által jeles bizonyítékát látom Ö Excellentiája azon kegyeletes intentiojának, hogy papjainak mindenikét a közművelődés és szellemi haladás magas latán látni ohajtja. A minden jóknak Atyja éltesse Ö Excellentiáját számos éveken át az erdélyi egyházmegyének boldogítására, hogy áldástosztó kezeivel a bánat könnyeit letörölve, jótetteinek mennyei érzetében sok kegyenczeinek hálas örömeiben többször is osztozkodhassék! *Ferenczy Lajos s. k. deményházi lelkész.*

— **K i n e v e z é s e k.** Mint lapunk egyik megelőző számában már jelezve volt ft. *Décsei Péter cz.* főesperes és *segésvári lelkész* besztzercei plébánosnak nevezetett vala ki. Az ekként megüült segésvári lelkészi hivatal most *Weisz József* püsp. lyceumi tanár ural töltetett be. *Gidófalvi Gergely* besztzercei plébános pedig püspöki titkárrá nevezetett ki. Ez utóbbi kinevezésnek gratulálunk főkép irod. társulatunk érdekében. A központbóli távozása óta „*filius prodigus*“ volt ő a társulatra nézve, kit most ismét szeretettel ölelhetünk keblünkre. — Továbbá *Miklos Albert* bereczki segédlelkész hasonló minőségben k. szentlélekre, *Schüller István k. szentléleki segédlelkész* pedig helyébe Bereczkbe helyeztetett át. — *Bocs Dénes* mikóújfalvi k. tanító polyáni k. tanítónak nevezetett ki. — *Horst Mari* fogarasi r. k. tanítónő e minőségében megerősítetett. — *Karácsonyi János* udv. szentléleki plébános és szentszéki ülnök nyugalomba lépett.

— **Mlt. Török Antal** világi gondnok ur f. évi február hó 5-én meglátogatta a Sz. István finöveldet és a nagygymnásium épületeit. A finöveldei rend és ellátásra nézve megnyugvással távozott el; azonban a gymnasiumi épülete nézve az elodázhatlan átalakítások felől nyilatkozván kijelenté, hogy a kath. Status mélt. igazgatótanácsához e tekintetben kimerítő felterjesztést teend.

— **Az erd. r. k. irod. társulat** választmánya f. hó 18-án d. e. 11 órakor a püsp. lyceumi helyiségben gyűlést tart.

— **Nsgs. és ft.** *Biró Béla cz.* kanonok és igazgató-tanácsi előadó ur új állomását elfoglalandó, f. hó 3-án este utazott át Kolozsvárra, mely alkalommal ö nagyságát a keblbi papság több tagja és a gymntanári kar a helyi vasuti állomásig kísérte el, hol is szívélyes szavakban vett a köztiszteletben és szeretetben álló távozótól bucsut.

— **Az erdélyi r. k. irodalmi társulat** pénzt árába fizettek: *Rózsa Dávid* rtg. 1881-re 50 kr. 1882-re 2 frt. 1883-ra 2 frt. 1884-re 50 kr. *Imets F. Jákó* ptg. 1883-ra 5 frt. *Balogh Ferencz* elf. 1883-ra 2 frt. *Takó János* rtg. 1883-ra 2 frt. *Nagy Lajos* ptg. 1883-ra 5 frt. *Elekes Lőrincz* elf. 1882-re 4 frt. 1883-ra 2 frt. *Bálint Gergely* elf. 1883-ra 4 frt. *Kolozsvári Kőr* elf. 1883-ra 2 frt. *Száva Antal* ptg. 1882-re 5 frt. *Burecz Károly* elf. 1882-re 4 frt. *Agoston Lajos* ptg. 1883-ra 5 frt. *Péterffy József* elf. 1883-ra 2 frt. *Kozma Döme* ptg. 1883-ra 5 frt. *Szélyes Ferencz* elf. 1883-ra 2 frt. *Bálint Alajos* elf. 1882-re 2 frt. *Bóth Demeter* ptg. 1882-re 2 frt 50 kr. 1883-ra 1 frt 50 kr. *Finta István* ptg. 1883-ra 5 frt. *László József* ptg. 1883-ra 5 frt. *Eröss Gáspár* elf. 1882-re 1 frt. 1883-ra 3 frt. *Puskás Alajos* ptg. 1882-re 2 frt 50 kr. *Katona György* elf. 1883-ra 2 frt. *Jakab Lajos* elf. 1881-re 2 frt. *György István* pártoló tag 1882-re 5 frt.

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: **DR. TÓDOR JÓZSEF.**
Szerkesztőtársak: **BALOGH IGNACZ, DR. CSERNI BÉLA, FABIÁN SÁNDOR, STRAUBERT ÖDÖN.**

Nyomatott a püsp. lys. nyomda gyorssajtóján (Klüger B-nál.)